

Bred analys av tjänstesektorn med Sverige i fokus

Den nationalekonomiska litteraturen om tjänster är relativt blygsam till sin omfattning. Jan Owen Janssons *The Economics of Services*, som nu finns i en andra reviderad upplaga, är därför ett välkommet tillskott. Anslaget är brett och anspråksfullt. Ett återkommande tema är det gap mellan efterfrågan och utbud av skattefinansierade tjänster som har uppstått trots att allt fler människor arbetar i tjänsteyrken. Boken består av fyra delar av varierande längd. Del ett handlar om tjänstesektorns definition och omfång. Del två tillhandahåller ett teoretiskt mikroekonomiskt ramverk för analyser av tjänstemarknader. Del tre behandlar tjänstesektorns långsiktiga utveckling, främst med koppling till urbaniseringen. Del fyra avslutar boken med politiska förslag som svarar mot tjänstesamhällets utmaningar.

Mest intressant är, enligt min bedömning, det mikroekonomiska ramverket i del två, som tar sin utgångspunkt i att tjänster varken går att transportera eller lagra. Dessa egenskaper hos tjänster innebär att köparen och säljaren måste mötas fysiskt, vilket föranleder en spatiell analys där kostnader för resor, väntan och köande är av stor betydelse. Trots att själva tjänsterna inte går att transportera blir därmed transportekonomi – Janssons andra specialområde – relevant att applicera på tjänstesektorn. Utbudet har en viktig spatiell dimension och blir för många tjänster lika med noll utanför större städer; en marknadsform som benämns *apol*. Den här mikroekonomiska analysen är klar och tydlig, men kan också bli lite fyrkantig. När det

gäller skattefinansierade tjänster hamnar fokus på sådant som skolornas geografiska placering, medan annat, som pedagogiska kvalitetsskillnader och värdet av valfrihet, faller bort. För mig var det i sammanhanget också förvånande att driftsformen (offentlig eller privat) beskrivs som en rent symbolisk fråga där ekonomiska analyser inte har något att säga (jfr Angelis och Jordahl 2014).

Framställningen utgår huvudsakligen från Sverige, vilket i många fall borde vara en fördel för denna tidskrifts läsekrets. Samtidigt kan nog publiken i andra länder förundras en del när Per Albin Hanssons folkhem används som ett normativt ideal. På några ställen slår detta över i politisk retorik. Verkligt fattiga familjer sägs knappt existera i Sverige. *Alla* människor kommer någon gång i livet att hamna i en situation där de inte kan betala för något livsnödvändigt. Och så vidare. Richard Musgraves begrepp *merit goods* används flitigt när välfärdsstaten analyseras. Svagheten med detta begrepp är dock att det inte bygger på en tydlig *ekonomisk* definition. I stället definieras *merit goods* som privata tjänster som staten tillhandahåller avgiftsfritt av någon paternalistisk anledning. Taxonomin blir inte tydligare av att *merit goods* i sin tur delas in i sådana som är absoluta (och bör tillhandahållas avgiftsfritt och med samma kvalitet till alla som behöver dem) och sådana som är relativa (där statens roll kan diskuteras).

Nu står boken förstås inte och faller med några anmärkningar kring begrepp och inramning. Många ämnen kan avhandlas lika bra ändå. Det finns t ex mycket att hämta om strukturomvandling, ekonomisk tillväxt och välfärdstjänsternas finansiering. Även om producenttjänster, speciellt de kunskapsintensiva, hade förtjänat ett större utrymme (Rubalcaba och Kox 2007; Svensson 2012) täcker boken förtjänst-

BOKANMÄLAN

Jan Owen Jansson:
The Economics of Services: Microfoundations, Development and Policy, Edward Elgar, 2013, andra upplagan, 328 sidor, ISBN 978-0-85793-217-4.

fullt in stora delar av ett relativt outforsk-
kat ekonomiskt område.

En huvudfråga är hur vi ska hantera
skattefinansierad vård, skola och om-
sorg när dessa välfärdstjänster på grund
av långsammare produktivitsutveck-
ling blir allt dyrare relativt bilar och
elektronik. Liksom Baumol (2012) ser
Jansson missuppfattningar om denna
”kostnadssjuka” som ett hot mot vår
framtida välfärd. Risken finns att varken
politiker eller väljare förstår att produk-
tivitetstillväxt, även om den är ojämn
mellan mobiltelefoner och sjukvård,
möjliggör ökad konsumtion av båda
dessa nyttigheter. Illusionen av att sjuk-
vården har blivit för dyr kan ge upphov
till omotiverade besparingar och skat-
tesänkningar. Jansson menar att den
dyrare sjukvården i stället bör hanteras
genom prioriteringar bland offentliga
utgifter och effektiviseringar av skatter
och avgifter. Rimligen kommer även
skattehöjningar att bli nödvändiga om
sjukvården och andra välfärdstjänster
ska förbli mer eller mindre avgiftsfria.

Sådana skattehöjningar kan vara moti-
verade, men tyvärr utelämnar Jansson
– till skillnad från Baumol – baksidan av
att låta de offentliga utgifterna ta upp en
allt större andel av inkomsterna. Att en
tillräckligt stor offentlig sektor skapar
problem med resursallokering, tillväxt
och maktkoncentration är inte någon
illusion.

Henrik Jordahl

Docent i nationalekonomi, Institutet
för Näringslivsforskning

REFERENSER

Angelis, J och H Jordahl (2014), *Att styra och
leda äldreomsorg – hur går det till och vad kan för-
bättras?*, SNS Förlag, Stockholm.

Baumol, W (2012), *The Cost Disease: Why
Computers Get Cheaper and Health Care Doesn't*,
Yale University Press, New Haven, CT.

Rubalcaba, L och H Kox (red) (2007), *Busi-
ness Services in European Economic Growth*, Pal-
grave Macmillan, Basingstoke.

Svensson, R (2012), ”Outsourcing och off-
shoring av producenttjänster – förklaringar
och effekter”, i Jordahl, H (red), *Den svenska
tjänstesektorn*, Studentlitteratur, Lund.